

Israel I
October 12, 1996

Jerusalem

"CLOSED MINDS & OPEN HEARTS":

Tolerance and its Limits

1. This lecture on tolerance is totally non-political, and yet--may be the most politically relevant one I've ever delivered. I have no partisan end in mind, I do not refer at all exclusively or even primarily to political controversies that sweep this country with the regularity and ferocity of the hurricanes hitting the US East coast during this season. But I believe the theme to be germane to the Israeli scene as much as it is to the American and, indeed, it was occasioned by the most intolerant act in recent Jewish history, namely, the assassination of Prime Minister Yitzhak Rabin.

As a result of that traumatic event, I appointed a group of scholars and educators to constitute the Commission on Judaism and Human Values, to study and report on the sources in Judaism and all our sacred literature on the themes of tolerance, democracy, and the ethics of dissent. That commission has been assiduously at work and should report to me within the next few months.

This present lecture= introduction to the theme--in anticipation of what I expect will be a far more exhaustive treatment of the subject. This evening's presentation is not a systematic treatment, but effort to sketch ideas on role of **tolerance** in sources of Judaism

2. First: tolerance is not an absolute. There are things and ideas that are intolerable to any decent, civilized person. And therefore, there are examples aplenty of intolerant attitudes in Torah: עיר הנדחת ובן סורר ומורה are good examples as are גייע שפייד עייז. So is להייר in most instances. Nor, in contemporary life, should we tolerate in our midst rapists, drug-pushers, and muggers.

3. W.V. Quine (*Quiddities* pp. 206-210): "delicate balance of tolerance." Thus, restraints on terrorism or violence; yet--not excessive, keep regard for due process... So with regard to religion, every other subject...

Helen Keller (1880-1968): "Toleration is the greatest gift of the mind; it requires the same effort of the brain that it takes to balance oneself on a bicycle."

4. Indirect reference to "balance of tolerance": -- מינוי יהושע כמנהיג ישראל אחרי משה--
יפקד ה' אלקי הרוחות לכל בשר איש על העדה (פרי פנחס, במדבר כ"ז: טו-כג)--רש"י (פסי טו ד"ה אלקי הרוחות) "למה נאמר, אמר לפניו, רבשיע גלוי וידוע לפניך דעתו של כל אחד ואחד ואינן דומין זל"ז, מנה עליהם מנהיג שיהא סובל כל אחד ואחד לפי דעתו". כאן צדד בעד הסבלנות, ואילו בתשובת הקב"ה--קח לך את יהושע בן נון איש אשר רוח בו וסמכת את ידך עליו-- לפי חז"ל מצדד בעד תוקף העקרונות-רד"ה בפסי יח: "כאשר שאלת, שיוכל להלך כנגד רוחו של כל אחד ואחד"

A similar thought is expressed in practical, halakhic terms, in the Talmud (*Ber. 58a*):
ת"ר: חרואה אוכלוסי ישראל אומר: ברוך חכם הרזים שאין דעתם דומה זה לזה ואין פרצופיהן דומים זה לזה,
(*So, it is G-d who guards secret of Jewish survival--they all are strong-minded yet constitute one people. Secret=tolerance...*)

5. Second, and following from that, is, paradoxically, that tolerance is more meaningful the more one is a קנאי! If you have a *closed mind and an open heart*, i.e., you believe in something wholeheartedly and are willing to die for it, and *still* accept that the other fellow is permitted to follow his own ideas and live by them--*that* is tolerance! ...But if you are totally "open-minded" (Lionel Trilling: "so open minded your brains fall out"), if you're unsure of your own principles, and feel that the other fellow's values are as likely to be correct as your own--that's not tolerance, only a lack of principle; & indifference is not same as tolerance! (*Prof. Dov Rappel*).

Ogden Nash--prides himself on "how tolerant am I" then doubts if his forbearance is really tolerance or "a rubber spine." *Now, I'm overstating case for purposes of emphasis; I hold no brief for truly closed minds, but*

6. Third, that having been said, it is incumbent upon us to learn the source for tolerance in Torah, remembering that the balance between them is a matter of judgment, of consultation, and of עיון בכבוד ראש. I offer 3 itmes in evidence:

7. First: A remarkable example of tolerance even for idolatry: On incident of Rachel and Laban--ואף על גב דרחל איהי עבדת לאעקרא Zohar I 164b: ותגלב רחל את התרפים אשר לאביה--ליה לאבוה מבתר ע"י. אתענשת דלא רביאת ליה לבנימן. ולא קיימא בהדיה שעתא חדא. בגין צערא דאבוה. אף על גב דאתכוונת לטב

(While this apparently is a question of filial respect, it goes beyond that and reveals a sense of tolerance even for the despised ע"י.)

8. 2nd: Equally significant in same vein: R.Yaakov Moshe Charlop (on מי מרום)--אויקרא פרעה אל משה ולאחרן ויאמר לכו זבחו לאלקיכם בארץ: ויאמר משה לא נכון לעשות כן... But if Pharaoh says OK why worry about handful of Egyptians?? Ans: Onkelos= למרנמנא ולא ימרו, i.e., not afraid Egyptian mobs stone them, but not want them to wish to stone us because their religious sensibilities offended...*Remarkable sensitivity!!*

9. 3rd: Halakhic instance of tolerance for individual sinner: קדושין מ"ט: הרי את...ע"מ שאני צדיק, אפילו רשע גמור - מקודשת, שמא הרהר תשובה בדעתו -- (רמב"ם: מספק).
אנה אבות יהו' חן את כל האדם לכל זכות, this is really halakhic formulation of (ר' ליב מוכיח מפרשבורג: נ"מ בין צדיק גמור לאינו גמור--אינו גמור אוהב רק רשע אינו גמור, ואילו....)

10. What is philosophic underpinning of this tolerance?--שלייה (המאה הטז-יז): קדושה. The idea is later taken up by R.Kook--that nothing can exist in the world without the divine spark to sustain it, and that this holds true for ideas as well. W-o the kernel of truth, it would collapse into nothingness. So, even fascism has a spark of truth--nationalism--though horribly distorted. This makes room for a degree of tolerance...

(?) 11. Tolerance on communal level: Relations to non-Orthodox. Problem arose end last century. Attitude of Netziv clear: שו"ת משיב דבר, מד) לענין קהילות חרדיות נפרדות: עצה זו קשה כחרבות לגוף האומה וקיומה... אשר עפ"י ראות עיני אחד ממחזיקי הדת ידמה שפלוגי אינו מתנהג עפ"י דרכו בעבודת ה' וישפטנו למינות ויתרחק ממנו ויהיו רודפים זה את זה בהיתר בדמיון כוזב ח"ו"...

12. Much earlier: What posture should one adopt in discussing religious issues with someone who does not share our point of view? Maharal: מהר"ל באר הגולה עמוד קנ"א - הבאר: השביעי: אין ראוי להרחיק שום דבר המתנגד אל דעתו לאהבת החקירה וידיעה. ובפרט אותו שלא כוון לקנות רק להגיד האמונה אשר אתו, אף אם הדברים הם נגד אמונתו ודתו אין לומר אליו אל תדבר ותסתום דביר פיד, שא"כ לא יהיה בירור הדת. ואדרבה דבר... ככל חפצך... כי אם עושה זה שסותם את פיו שלא ידבר זה הוא מורה על חולשת הדת... ולא מצינו מעולם שיחיו [הראשונים] מונעים ומוחים בדבר זה כלל, ולא היה כאן פוצה פה ומצפצף בדבר זה... שכך הוא ראוי כדי להעמיד על האמת לשמוע הטענות שאמרו לפי הדעת אשר אתם ולא כוונו לקנטר, ולכך אין ראוי לדחות דברי זולתו המתנגד לו, אבל ראוי לקרב אותם ולעיין בדבריו

13. The approach of the Maharal leads me to agree with a contemporary Israeli thinker: (Prof. Dov Rappel מחנייס) that tolerance is not just a necessary evil, but a value in & of itself. It makes freedom of speech and criticism possible; such criticism helps you uncover errors/weak points in your own thinking and thus contributes to your welfare. It causes each to engage in the kind of self-criticism that can only make it stronger and more appealing in the "market place of ideas."

14. Probably the most eloquent and forceful expression of Torah tolerance--by the Netziv: (העמק דבר, פתיחה לבראשית): אנשי בית שני היו צדיקים וחסידיים ועמלי תורה, אך לא היו ישרים בהליכות עולמם. מפני שנאת חנם שבלבם, חשדו את מי שראו שנוהג שלא כדעתם ביראת ה' שהוא צדוקי ואפיקורוס ובאו עי"ז לשפית דמים, לכל הרעות שבעולם, עד שחרב הבית. שהקב"ה ישר הוא ואינו סובל צדיקים כאלה, אלא באופן שהולכים בדרך הישר גם בהליכות העולם ולא בעקמימות, אע"פ שהוא לשם שמים, דזה גורם חורבן הבריאה הריסות יישוב הארץ.

15. How do we today measure up to such high standards? Let us be honest: despite the relatively excellent record Jews have regarding persecution, there is a not insignificant tradition of violence in our otherwise pacific history. And this was true even before Rabin's murder by a political dissident and nationalist fanatic. *And we Orthodox Jews are not immune to it!* There is a lesson for us in Orthodox community (דתי-חרדי)--*intolerant of each other!!!* And Rabin's ghost will spook us for a long, long time.

16. But the most urgent need for tolerance is in the great divide that threatens Israel today--the Diaspora too, but the Medinah even more: the rift between religious and secular. Heretofore, we bore the burden of our extremists, Jewish fundamentalists. Now the embarrassment is shared; now there has grown up a vicious group of secular fundamentalists. What is Meretz if not the secular equivalent of Neturei Karta? And in this clash of two intolerant, fundamentalist, self-confident groups who agree only on the essentials of mutual demonization, on substituting demonstrations for dialogue and barricades for brotherliness, the rest of us are in peril of being drawn into this radicalization of our people and of falling into the abyss created by such fragmentation. למען ה'--This must not be allowed to happen.

Before it is too late, the moderates on both sides, the sane ones, the normal ones, must

meet and create a ברית של אחווה. Moderates--usually passive observers--must now become proactive, and together work out a *modus vivendi* so that tolerance will replace terror as the coin of this realm. This is not only possible--it is absolutely, vitally necessary. Moderates--both religious and secular--must together plan for meeting the minimum needs of each side in a rational manner, create an אִמְנָה של סובלנות, a Treaty of Tolerance, that will bind the wounds that are draining pus into our national blood-stream.

You want to know what YU Alumni in Israel can do? Do this: the ברית של אחווה, and the אִמְנָה של סובלנות. Organize the dormant powers of the deeply committed but moderates on both sides and save the integrity of the מדינה and, as a consequence, of כל בית ישראל.

On Rosh Hashanah and Yom Kippur we described God in מאמינים as:

וכל מאמינים שהוא נוצר חסד, הסובל ומעלים עין מסוררים

All believe He preserves חסד and is tolerant, averting His eye from the rebellious

On principle of *imitatio Dei* (והלכת בדרכיו), that must be our approach as well.
